

A francia Ellenállás szerepe a második világháborúban

Franciaország második világháborús szerepvállalásával kapcsolatban számos leegyszerűsítő nézet van a köztudatban, amelyek közül az egyik az országban működő földalatti mozgalom, az úgynevezett Ellenállás tevékenységével kapcsolatos. Ugyanakkor a hazai történettudomány ez idáig érdemben nem foglalkozott ennek a szervezetnek a valódi teljesítményével és jelentőségével, ezért jelen tanulmányban arra teszünk kísérletet, hogy bemutassuk és értékeljük a francia Ellenállás háború alatti működését.

AZ ELLENÁLLÁS SZÜLETÉSE

Az utókor által gyakran emlegetett Ellenállás (mely a Franciaország területén működő földalatti szervezeteket jelöli) 1940-ben még nem létezett, de alaposabban megvizsgálva történetét, a háború későbbi szakaszában is fenntartással kell használnunk ezt az összefoglaló elnevezést. Valójában egymással párhuzamosan számos különböző összetételű, motivációjú és támogatottságú kezdeményezés jelent meg 1940–1941 folyamán, azonban ezek nem alkottak egységes, a társadalom döntő többségének támogatottságát élvező, hatékony ellenállási tevékenységet kifejtteni képes földalatti hálózatot, mint ahogy azt a háború után – általában politikai indíttatástól hajtva – számos alkalommal kijelentették.

Az 1940. június 22-én aláírt fegyverszünet számos feltétele közül a megszállási területek felosztása gyakorolta az egyik legnagyobb hatást az ellenállási mozgalmak kialakulására. Az ország északi területeinek döntő többsége, valamint az Atlanti-óceán menti megyék közvetlen német megszállás alá kerültek, míg az ország déli részén jött létre az úgynevezett szabad zóna, amely a Vichy központtal működő kormány fennhatósága alá került. Ugyanakkor a két legészakibb megye (Nord és Pas-de-Calais) a belgiumi katonai főkormányzóság fennhatósága alá esett, számos északkeleti megye tiltott területté vált, a régóta vitatott Elzász-Lotaringiát pedig a Harmadik Birodalomhoz csatolták.¹

Az 1940 nyarán a legtöbb esetben spontán szerveződő egyéni ellenállási akciók a veretség és a megszállás visszautasításából fakadtak, amelyek elsősorban arra korlátozódtak, hogy az érintett személyek valamilyen szélesebb társadalmi kör tudtára adják nyomtatott formában ellenérzéseiket. Ezek az egyéni kezdeményezések alakultak át a következő hónapok folyamán nagyobb csoportokká, amelyeket a történetírás ma ellenállási mozgalmakként és hálózatokként ismer.² A szerveződő mozgalmak többsége eleinte megalégedett az illegá-

¹ Jean-Pierre Azéma – Olivier Wieviorka: *Vichy, 1940-44*. Perrin, Paris, 2004. 35–36.

² A kialakult szakmai konszenzus szerint az ellenállási mozgalom olyan szervezet, amelynek elsődleges célja a lakosság rokonszenvének elnyerése és a lehető legszélesebb tömegek megszólítása a fenti elv szem előtt tartásával. A hálózat célja ugyanakkor konkrét katonai tevékenység kivitelezése: hírszerzés, szabotázs, hadifoglyok megszöktetése, ellenséges terület felett lefőtt repülőgépek pilótá-

lis lapkiadással és -terjesztéssel, az ősz folyamán azonban már kifejezetten katonai célokkal szerveződő csoportok is létrejöttek, amelyek stratégiai információkat gyűjtöttek és igyekeztek azokat eljuttatni Angliába, hogy elősegítsék a németek elleni harc sikerét.³ Azonban ezeknek az első próbálkozásoknak a társadalmi támogatottsága meglehetősen mérsékelt volt, mivel a francia társadalom az elszenvedett vereség sokkja és Pétain marsall politikájának vonzereje okán egyelőre várakozó álláspontra helyezkedett.⁴ Vagyis a lakosság döntő többsége a szerveződő belső ellenállással szemben legjobb esetben közömbös, gyakran azonban kifejezetten ellenséges volt.⁵ Ez komolyan kihatott az ellenállás létszámára is, amely 1940 végén még csupán néhány ezer főt számlált egymástól elszigetelt kis csoportokban Franciaország különböző pontjain. Ezeknek a száma ebben az időszakban mintegy 120 hálózatra tehető, míg klasszikus mozgalmakról ekkor még nem lehet beszélni a megfelelő létszám és szervezettség hiányában.⁶

Az ebben az időszakban létrejött hálózatok a helyzetből fakadóan elsődlegesen a francia és szövetséges katonák Angliába szöktetésével foglalkoztak. Ezek eleinte egységüktől elszakadt és hazajutni kívánó személyek voltak, az idő előrehaladásával azonban egyre inkább olyan, sokszor hadifogolytáborokból szökött korábbi katonák, akik a fegyverszünet megkötése után is folytatni kívánták a harcot. 1941 folyamán megkezdődtek a Brit Királyi Légierő támadásai a franciaországi német célpontok ellen, amelyek során számos repülőgépet lőtt le a légvédelem, így ezek személyzeteinek kimentése és hazajuttatása is az ellenálló hálózatok kiemelt fontosságú feladata lett. 1942 végéig közel 7000 ember jutott el így Nagy-Britanniába.⁷

Jelentős változást hozott az Ellenállás történetében, amikor a brit és szabad francia hírszerző szolgálatok képessé váltak arra, hogy a kontinensre visszajuttatott ügynökeik segítségével felvegyék a kapcsolatot ezekkel a csoportokkal, és segítséget nyújtsanak nekik tevékenységük folytatásához. Ez a fenti szerveknek is életbevágóan fontos volt, hiszen a háború sikeres folytatásához nagyon nagy szükségük volt a Franciaországban állomásozó német erőket érintő információkra, amelyeket önerőből nem vagy csak komoly nehézségek árán tudtak volna megszerezni. Ebből a felismerésből fakadóan jött létre 1940 júliusában Londonban a szabad francia mozgalom saját hírszerző szolgálata, a Központi Hírszerző és Akcióiroda,⁸ melynek legfontosabb feladata a franciaországi belső ellenállás megszervezése, illetve a már létező csoportokkal való együttműködés kialakítása, hosszú távon pedig irányítása volt.⁹ A legsikeresebbnek közülük a Notre-Dame Testvériség hálózat bizonyult, amely a francia Ellenállás legnagyobb és leghatékonyabb hálózatává nőtte ki magát¹⁰ több mint

táinak hazajuttatása. François Broche – Jean-François Muracciole (szerk.): *Dictionnaire de la France libre*. Robert Laffont, Paris, 2010. 1253.

³ Olivier Wieviorka: *Histoire de la Résistance 1940-1945*. Perrin, Paris, 2013. 71–82.

⁴ François Marcot (szerk.): *Dictionnaire historique de la Résistance*. Robert Laffont, Paris, 2006. 3–4.

⁵ Jean-François Muracciole: *La France pendant la Seconde Guerre mondiale*. Librairie Générale Française, Paris, 2002. 337–341.

⁶ Pierre Montagnon: *La France dans la guerre de 39-45*. Pygmalion, Paris, 2009. 323–324.

⁷ Dominique Veillon: Les réseaux de Résistance. In: Jean-Pierre Azéma – François Bédarida (szerk.): *La France des années noires*. 1. kötet: *De la défaite à Vichy*. Éditions du Seuil, Paris, 2000. 407–416.

⁸ Bureau central de renseignement et d'action (BCRA).

⁹ Claude Faure: *Aux Services de la République du BCRA à la DGSE*. Fayard, Paris, 2004. 35–38.

¹⁰ AN 72 AJ 49. Résumé du premier volume des Mémoires d'un agent secret de la France libre du colonel Rémy.

másfél ezer fővel és számos kiemelten fontos katonai információ begyűjtésével és továbbításával a háború folyamán.¹¹

A Francia Kommunista Párt tagjainak részvétele az ellenállási mozgalomban a háború utáni legendákkal ellentétben a háború első éveiben rendkívül visszafogott volt.¹² Ennek számos külső és belső oka volt. Az egyik legmeghatározóbb ezek közül az 1939. augusztus 23-án megkötött Molotov–Ribbentrop-paktum volt, amelyben a két rivális nagyhatalom együttműködésre kötelezte magát. Ez kihatott az európai országok kommunista mozgalmaira, amelyek Moszkva utasításait követték. Így a kommunista politikusok Franciaországban is – a korábbi németellenes fellépés helyett – a békés együttműködés szószólóivá váltak, amely komoly törést okozott a párttagság soraiban.¹³ A kommunisták helyzetét tovább nehezítette, hogy a francia kormány 1939. szeptember 26-án betiltotta a pártot, a hozzá kötődő sajtótermékeket, a párt vezetőinek egy részét pedig (köztük példátlan módon parlamenti képviselőket is) internálta. Ez a lépés még tovább csökkentette az illegálisba szorult párt létszámát, amely becslések szerint 1940 közepén korábbi támogatóinak csupán töredékét, mintegy 10 000 főt tudott felmutatni.¹⁴ A szabad zónában a Vichy-hatóságok nagyon komolyan léptek fel a kommunizmus minden formájával szemben, így ott a párt aktivitása minimálisra szorult vissza, az északi zónában azonban a németek elnézőek voltak a velük szemben semlegesen viselkedő kommunistákkal, így a nagy ipari központokban sikerült megőrizniük valamennyit korábbi befolyásukból.¹⁵ Ez a helyzet csak a Szovjetunió elleni 1941. június 22-i német támadás után változott meg, amikor a francia kommunisták is felsorakoztak a megszállók elleni harc mellett, amelyben az illegálisban szerzett tapasztalatuk igen komoly előnyt jelentett.¹⁶ Ennek köszönhetően az 1941 második felétől kibontakozó fegyveres ellenállásban a kommunista párt jelentős és igen hatékony tényezőként jelent meg.¹⁷

A biztató kezdetek ellenére a szerveződő francia belső ellenállás első évét sokkal inkább az útkeresés, a helyzet felmérése és a hosszú távú ütőképesség alapjainak megteremtése jellemezte, semmint a nagyszabású fegyveres akciók,¹⁸ amelyek általában a köztudatban ehhez a jelenséghez kötődnek mind Franciaországban, mind Európa más országaiban.

¹¹ Roger Faligot – Jean Guisnel – Rémi Kauffer: *Histoire politique des services secrets français. De la Seconde Guerre mondiale à nos jours.* La Découverte, Paris, 2013. 40–43.

¹² AN 72 AJ 69. *Compte rendu de trois entretiens entre Henri Michel et Auguste Lecœur,* 2.

¹³ Marcot (szerk.): *Dictionnaire historique de la Résistance.* i. m. 875.

¹⁴ Wiewiorka: *Histoire de la Résistance 1940-1945.* i. m. 47–48.

¹⁵ Denis Peschanski: *Les avatars du communisme français de 1939 à 1941.* In: Azéma – Bédarida (szerk.): *La France des années noires...* i. m. 441–451.

¹⁶ AN 72 AJ 233. *Rapport sur l'activité, les projets et les besoins des groupements constitués en France en vue de la libération du territoire national,* 5.

¹⁷ François Broche – Georges Caïtucoli – Jean-François Muracciole: *La France au combat de l'Appel du 18 juin à la victoire.* Perrin, Paris, 2007. 117–119.

¹⁸ AN 72 AJ 233. *Rapport...*, 6.

AZ ELLENÁLLÁS FRANCIAORSZÁGI KIÉPÜLÉSE

Az 1941 ősze és 1942 novembere közötti időszak meghatározó jelentőségű volt a franciaországi Ellenállás történetében. Az ország mindkét zónájában komoly fejlődésen és növekedésen mentek át a különböző ellenállási szervezetek, ugyanakkor ezzel párhuzamosan növekedtek a visszaszorításukra tett kísérletek is, így ennek a periódusnak az volt az igazi tétje, hogy a kezdetektől létező ellentétek és különbségek ellenére ki tud-e alakulni egy együttműködésen alapuló országos ellenállási mozgalom.

Franciaország déli részén, az ún. szabad zónában 1942-re három jelentősebb ellenállási mozgalom alakult ki: a *Combat* (Harc), a *Libération-Sud* (Felszabadítás-Dél) és a *Franc-Tireur* (Szabadharcos). A legnagyobb létszámú és legjobban szervezett ezek közül a *Combat* volt, amely 1941 novemberében két korábban kialakult mozgalom egyesülésével jött létre, amikor a *Mouvement de Libération Nationale* (Nemzeti Felszabadítási Mozgalom) és a *Liberté* (Szabadság) nevű szervezetek hosszabb együttműködés után összeolvadtak.¹⁹ Az 1942 közepén hozzávetőlegesen 150 aktív tagot és néhány száz alkalmanként bevonható személyt számláló szervezet az egész déli zónát behálózó mozgalmat épített ki, amely elméletileg a propagandatevékenységen kívül alkalmas volt fegyveres akciók lebonyolítására is.²⁰ A gyakorlatban azonban az első dominált, mivel a konkrét katonai vagy fegyveres szabotázs műveletek lebonyolításához ekkor még nem állt rendelkezésre elég fegyver és a használatukra kiképzett ember.²¹ Éppen ezért a szervezet elsődleges tevékenysége az azonos nevű újság elkészítésére és terjesztésére korlátozódott, amit nagy sikerrel valósított meg.²² A szervezet tagjainak ideológiai beágyazottsága a következő elvekhez kötődött: harc a megszállók ellen, a kollaboráció teljes elutasítása, antikommunizmus, antifaszizmus, ugyanakkor szimpatizálás a Pétain által meghirdetett Nemzeti Forradalom egyes elveivel.²³

A *Libération-Sud* megalakítása egy volt tengerésztiszt, Emmanuel d'Astier de La Vigerie nevéhez kapcsolható, aki 1940 őszétől a *La Dernière Colonne* (Az utolsó hadoszlop) nevű kis létszámú szervezet vezetőjeként elsősorban rendszerellenes plakátok készítésével és terjesztésével foglalkozott. Az ezt követő időszakban jó kapcsolatokat épített ki a déli zóna szocialista, kereszténydemokrata és szakszervezeti vezetőivel, majd 1941 tavaszától a Szabad Francia Erőkkel is, ami lehetővé tette számára, hogy 1941 júliusában megalapítsa az azonos nevű újságot terjesztő *Libération* nevű mozgalmat.²⁴ A később felvett *Sud* jelző arra szolgált, hogy megkülönböztessék az északi zónában tevékenykedő másik *Libération* elnevezésű mozgalomtól.²⁵ Alapítói meggyőződésének és kapcsolatainak köszönhetően a

¹⁹ Uo. 1.

²⁰ AN 72 AJ 46. Témoignages d'Henri Frenay, 3–7.

²¹ Fegyvert nagy mennyiségben szinte kizárólag a brit kormánytól vagy a szabad franciáktól lehetett szerezni, akik ejtőernyővel dobták le a szállítmányokat a megszállt Franciaországban. Ebben az időszakban azonban még kevés ellenálló csoport állt rendszeres kapcsolatban a szövetségesekkel, a légi ellátás technikája pedig még kialakulóban volt. Ennek következtében kevés és elavult fegyver állt az ellenállók rendelkezésére. Muracciole: *La France pendant la Seconde Guerre mondiale*. i. m. 401.

²² AN 72 AJ 233. Rapport..., 2.

²³ Broche – Caïtucoli – Muracciole: *La France au combat de l'Appel du 18 juin à la victoire*. i. m. 167–169.

²⁴ AN 72 AJ 60. Témoignages d'Emmanuel d'Astier de la Vigerie, 2–4.

²⁵ Jean-Christophe Notin: *1061 Compagnons. Histoire des Compagnons de la Libération*. Perrin, Paris, 2000. 243.

Libération alapvetően baloldali beállítottságú szerveződés volt, amely elutasította a Vichy-rendszerrel való együttműködés minden formáját.²⁶

A különböző beállítottságú tagokat tömörítő, de inkább baloldali *Franc-Tireur* 1940 végén Lyonban jött létre, ahol kisebb propagandaakciókkal hívta fel magára a figyelmet, majd 1941 elejétől fokozatosan terjesztette ki tevékenységét a teljes déli zónára. 1941 decemberétől adták ki azonos nevű újságjukat, valamint kisebb fegyveres szabadcsapatokat állítottak fel,²⁷ amelyek 1942. november 11-én összehangolt támadásokat hajtottak végre a Vichy-rendszer képviselői és ismert kollaboránsok ellen.²⁸

A fentiekén kívül számos kisebb mozgalom és hálózat működött a déli zónában, de ezek eltörpültek a három nagyobb mellett. Helyzetüket nagymértékben nehezítette, hogy a Pétain marsallal kezdetben rokonszenvező közvéleményt csak nagyon lassan sikerült megnyerni az ellenállás eszméjének, ezért az ellenállási csoportok tevékenysége az 1942 végéig terjedő időszakban szinte kizárólag az emberek szimpátiájának és támogatásának elnyerését célozta.²⁹

Az északi zónában alapvetően más volt a helyzet, mivel a németek megszállása alatt élő lakosság soraiban sokkal könnyebb volt az ellenállási mozgalmaknak tagokat és szimpatizánsokat találni, ennek köszönhetően sokkal nagyobb számban jöttek létre és tevékenykedtek ilyen csoportok. Ezek között kiemelkedő helyet foglalt el a párizsi diákok által alapított *Défense de la France* (Franciaország védelme) mozgalom, mely 1941 júliusában alapított azonos nevű lapjának terjesztésével sikeresen toborzott magának támogatókat nem csak a fővárosi értelmiségi körökben, hanem a megszállt zóna más vidékein is.³⁰ A jobboldali meggyőződésű alapítók ekkor még meg voltak győződve róla, hogy számíthatnak Pétain marsall hazaszeretetére,³¹ aki szerintük titokban katonai revánsra készül a megszállók ellen, így tudatosan távolságot tartottak de Gaulle-tól és kerülték a szabad franciákkal való együttműködést. Így tagjai sem információszerezésben, sem mentési akciókban nem vettek részt, az újságterjesztés mellett csupán hamis személyazonossági papírok előállításával foglalkoztak.³²

A *Ceux de la Résistance* (Ellenállók) az MLN északi zónára kiterjesztett szárnyaként működött, amíg 1942 elején a megszálló hatóságok szinte teljesen fel nem számolták.³³ Ezt követő átalakítása során jött létre az új szervezet, amely a politikai propaganda helyett – a különböző politikai irányzatoktól elhatárolva magát – a hírszerzési és katonai akciók végrehajtására helyezte a hangsúlyt.³⁴

Az északi területeken jött létre a *Ceux de la Libération* (Felszabadítók) nevű mozgalom, amely tagjai jelentős részét a szocialista párt és a fegyverszüneti szabadságon lévő tisztek

²⁶ AN 72 AJ 60. Témoignages d’Emmanuel d’Astier de la Vigerie, 11–13.

²⁷ AN 72 AJ 55. Historique du mouvement Franc-Tireur, 1–3.

²⁸ Marcot (szerk.): Dictionnaire historique de la Résistance. i. m. 121–122.

²⁹ Dominique Veillon – Olivier Wiewiorka: La résistance. In: Azéma – Bédarida (szerk.): *La France des années noires...* i. m. 2. kötet: *De l’occupation à la Libération*. Éditions du Seuil, Paris, 2000. 90–92.

³⁰ AN 72 AJ 50. Rapport synthétique d’Hélène Viannay sur le mouvement Défense de la France.

³¹ Julian Jackson: *La France sous l’Occupation 1940-1944*. Flammarion, Paris, 2004. 482., 490.

³² AN 72 AJ 50. Historique du mouvement, 1–7.

³³ AN 72 AJ 42. Témoignage de Jacques Lecompte-Boinet, alias Mathieu, 2–7.

³⁴ AN 72 AJ 42. Témoignage de Pierre Charpentier, alias Hardouin, 1–02.

soraiból toborozta.³⁵ Az alapvetően apolitikus szerveződés elsősorban hírszerzéssel, valamint menekítési és szabotázsakciók végrehajtásával foglalkozott. Elsődleges céljának olyan katonai szabadcsapatok felállítását tartotta, amelyek hatékonyan képesek fellépni a megszállók ellen mind a várva várt szövetséges partraszállás előtt, mind pedig annak sikerét elősegítve utána.³⁶

Korábban már létező kisebb csoportokat vezető katonatisztek és értelmiségiek hozták létre 1940 végén az *Organisation civile et militaire*-t (Polgári és katonai szervezet), amely a társadalom vezető rétegeiben igyekezett tagokat megnyerni magának. Ennek eredményeként ügyvédek, építészek, gyáriparosok és egyetemi oktatók is csatlakoztak a szervezethez, melyben eleinte a konzervatív és Pétain marsallal szimpatizáló hangok voltak túlsúlyban, a háború folyamán azonban a szocialisták váltak hangadókká. A mozgalom fegyvereket halmozott fel és információkat gyűjtött a megszálló erőkről, de 1941 végéig csak néhány száz főt tudott csatasorba állítani.³⁷ 1942 telén sikerült kapcsolatba lépnie a Szabad Franciaországgal és más ellenállási csoportokkal, ami lehetővé tette a mozgalom kiterjesztését az egész északi zónára, amivel párhuzamosan a taglétszám is gyors növekedésnek indult (1942 végéig hozzávetőlegesen ötezer fő csatlakozott a szervezethez),³⁸ így a hírszerző és kimenekítő tevékenység hatékonyságát is sikerült jelentősen fokozni.

Christian Pineau 1940 végén alapította meg a *Libération-Nord* (Felszabadítás-Észak) mozgalmat, amely alapvetően a szakszervezeti szocialista tagságra épült. Ennek megfelelően a kiépülő szervezet baloldali beállítottságú volt, vezetését szinte kizárólag a korábbi szocialista párt tagjai alkották. Nézeteiket a *Libération* című lapban terjesztették, amely 1942 folyamán 50 000 példányban jutott el az olvasókhoz, így a mozgalom ideológiai tevékenysége kiemelkedően erős volt, ugyanakkor a katonai aktivitás sokkal szerényebb mértékben valósult meg.³⁹ A néhány ezer főt tömörítő szervezet két hírszerző hálózatot is működtetett, a *Phalanx* a déli zónában politikai és gazdasági,⁴⁰ a *Cohors* pedig az északiban katonai jellegű információkat gyűjtött,⁴¹ amelyek a szabad franciákkal 1942 nyarán kiépített együttműködésnek köszönhetően Londonba is eljutottak.⁴²

A *Front national* (Nemzeti Front) elnevezésű mozgalmat 1941 májusában a Kommunista Párt hozta létre eleinte sokkal inkább a Vichy-hatóságok, semmint a megszállók ellen. A Szovjetunió elleni német támadás alig egy hónappal később azonban véget vetett az addig központilag elrendelt semlegességnek, s az újonnan létrehozott szervezet egyértelmű céljává vált a németek elleni harc és az ország felszabadítása.⁴³ A francia hatóságok ellenlépései miatt az FN alapvetően a megszállt zónában volt erős, ahol a fegyveres harcra helyezte a hangsúlyt, miközben délen csak jelentős késéssel és kis létszámmal jelent meg az ellenálló

³⁵ AN 72 AJ 42. Historique succinct de CDLL, rédigé par le colonel Philinte.

³⁶ Témoignage du colonel René Leduc, alias Henry, recueilli par Jeanne Patrimoine, 2–3.

³⁷ Marcot (szerk.): Dictionnaire historique de la Résistance. i. m. 135–137.

³⁸ AN 72 AJ 67. État des effectifs.

³⁹ AN 72 AJ 67. Rapport d'H. Clavier sur les origines de la Ve section de Libération, 1–2.

⁴⁰ AN 72 AJ 71. Fiche de synthèse tirée de l'ouvrage de Christian Pineau, *La simple vérité*.

⁴¹ AN 72 AJ 44. Témoignage de Robert Rey, alias Raoul, 4–6.; AN 72 AJ 44. Témoignage de Daniel Apert, 4–9.

⁴² Veillon – Wiewiorka: *La résistance*. i. m. 86., 96–97.

⁴³ AN 72 AJ 233. Rapport..., 5.

csoporthoz kötődnek, melyek közül az elsőre 1941. augusztus 21-én Párizsban került sor. Egy év alatt hozzávetőlegesen 200 német katona esett áldozatul ezeknek a támadásoknak, amelyek érdemben nem veszélyeztették a német hadsereg franciaországi helyzetét, ugyanakkor azonban több száz kommunista és civil tús kivégzéséhez vagy deportálásához vezettek.⁴⁵

Az ellenállók és a francia kormány közötti viszony tovább romlott, amikor 1942 áprilisában német nyomásra Pierre Laval visszatért a kormányfői posztra. A régi-új vezető még 1942-ben is meg volt győződve arról, hogy Németország az európai helyzet uraként fog kikerülni a háborúból, ezért továbbra is mindent elkövetett a francia–német kapcsolatok elmélyítése érdekében.⁴⁶ Időközben a németek a vártnál jobban elhúzódó háború és a frontokon elszenvedett növekvő veszteségek miatt egyre komolyabban érdeklődtek a francia munkaerő iránt, amelyre nagy szükség volt a német ipar teljesítményének fenntartásához. A Harmadik Birodalom már 1941 óta folyamatosan fogadott önkéntes francia munkásokat, akiket az otthoninál magasabb bér ígéréssel csábítottak a német gyárakba. 1942 elejére azonban világossá vált, hogy ennél a pár tízezer főnél jóval többre van szükség, ezért megkezdődtek a tárgyalások a francia munkaerő intenzívebb felhasználásáról. A francia fél a munkásokért cserébe a hadifoglyok elengedését szerette volna elérni, akiket azonban a németek ekkor már a mezőgazdasági és ipari termelésben foglalkoztattak,⁴⁷ így csak egy olyan cseréhez járultak hozzá, melynek keretében három szakképzett munkásért cserébe engedtek szabadon egy hadifoglyot.⁴⁸ Több hónapon keresztül tartó tárgyalások után, 1942. szeptember 4-én a németek újból teljes győzelmet arattak: a francia kormány bevezette a *Service de travail obligatoire* (kötelező munkaszolgálat) intézményét, melynek keretében minden felnőtt férfi és nő (utóbbiak csak lakóhelyük közelében) kötelezhető volt a felsőbb hatóságok által meghatározott típusú és idejű munkák elvégzésére.⁴⁹ Ez a gyakorlatban a fiatal és szakképzett francia férfiak átadását jelentette a német hadiipar számára, minek következtében 1943 elejére már 300 ezer fölé nőtt a Németországban dolgozó franciák száma, majd ezt követően ez a szám folyamatosan növekedett a német igényeknek megfelelően.⁵⁰ Az 1943. február 16-án kiadott törvény értelmében pedig a kötelező munkaszolgálatot az 1920 és 1922 között született férfiakra is kiterjesztették, minek következtében pár hónapon belül újabb negyedmillió francia munkás kelt útra Németország felé, ahol végül a hadifoglyokon kívül összesen 650 ezren álltak a német hadiipar szolgálatába.⁵¹ Ugyanakkor ez a folyamat komoly hatást gyakorolt a franciaországi földalatti csoportok helyzetére, mivel a kötelező munkaszolgálat elől sokan elmenekültek és inkább az Ellenálláshoz csatlakoztak, mint hogy Németországban dolgozzanak.⁵²

⁴⁴ Wieviorka: *Histoire de la Résistance 1940-1945*. i. m. 138–140.

⁴⁵ Muracciole: *La France pendant la Seconde Guerre mondiale*. i. m. 350–353.

⁴⁶ Uo. 182.

⁴⁷ Azéma – Wieviorka: *Vichy, 1940-44*. i. m. 252.

⁴⁸ H. Roderick Kedward: *STO et maquis*. In: Azéma – Bédarida (szerk.): *La France des années noires...* i. m. 2. kötet. 310.

⁴⁹ Terry Crowdy: *The French Resistance Fighter. France's Secret Army*. Osprey Publishing Ltd, Oxford, 2007. 5.

⁵⁰ Jean-Paul Cointet: *Histoire de Vichy*. Plon, Paris, 1996. 242–250.

⁵¹ Azéma – Wieviorka: *Vichy, 1940-44*. i. m. 99.

⁵² Kedward: *STO et maquis*. i. m. 328–332.

Ebből a helyzetből adódóan a különböző ellenálló csoportok tevékenységének összehangolása, távlatilag pedig lehetőség szerint egy egységes, központi irányítás alatt álló mozgalomba való szervezése kiemelten fontos feladat volt. Bár ennek kivitelezésére történtek alulról jövő kísérletek, a megoldást végül is a Szabad Franciaország jelentette, mely a szövetséges hatalmak támogatását élvezve jelentős erőforrásokat tudott az ellenállók rendelkezésére bocsátani azok együttműködése esetén. A nehéz feladat kivitelezése a korábban megyei prefektusként tevékenykedő Jean Moulinre hárult, aki a megszállás kezdete után önként vonult illegálitásba.⁵³ 1941 folyamán számos, a déli zónában működő ellenállási mozgalommal kapcsolatba került, majd hamis útlevelemmel és az amerikai nagykövetség által kiállított vízummal októberben Londonba utazott, ahol részletesen beszámolt de Gaulle-nak az Ellenállás helyzetéről és szükségleteiről.⁵⁴ A tábornok felismerte a tapasztalt közigazgatási funkcionárius tudásában, kapcsolataiban és elkötelezettségében rejlő lehetőséget az ellenálló csoportokkal való szoros együttműködés kiépítésére, ezért rövid diverzáns kiképzés után már saját nagykövetként küldte őt vissza 1942. január 1-jén a megszállt Franciaországba.⁵⁵ Az 1,5 millió frankkal „felfegyverzett” Moulin három, egymással szorosan összefüggő feladatot kapott: a déli zónában működő ellenállási mozgalmakat a Szabad Franciaországhoz kellett csatlakoztatnia, irányítása alá kellett vonnia az ezek rendelkezésére álló fegyveres erőket, valamint egységes szervezetté kellett kovácsolnia a térség összes ellenálló csoportját.⁵⁶ Ezen feladatok mindegyike külön-külön is igen komoly kihívást jelentett, így a Franciaországba visszatérő ellenállóra nagyon nehéz és hosszú munka várt.⁵⁷

Moulin 1942. február és március folyamán elérte, hogy a három legnagyobb déli ellenállási mozgalom csatlakozzon a Szabad Franciaországhoz.⁵⁸ Bár a korábban önállóan működő csoportok eleinte gyanakvással tekintettek a Londonban tevékenykedő és kevésbé ismert tábornokra, a rendszeres pénzügyi támogatás és a fegyverszállítmányok ígérete végül meggyőzte őket.⁵⁹ Az egységes szervezet kialakítása több időt vett igénybe, de miután több vezető is személyesen tárgyalt de Gaulle-lal 1942 őszén Londonban, lépésről lépésre ez is megvalósult. A folyamat utolsó és leglátványosabb elemeként 1943 januárjában a három ellenállási mozgalom egyesülésével létrejött a *Mouvements unis de la Résistance* (Egyesült Ellenálló Mozgalmak), amely gyakorlatilag a szabad zóna meghatározó ellenálló csoportjainak összeolvadását jelentette. Az egységes fegyveres erő felállítása ütközött a legnagyobb nehézségekbe, mivel a londoni irányítás alatt álló haderő a franciaországi mozgalmak jelentőségének csökkenésével járt együtt. Végül ezt is sikerült megoldani, bár a létrejövő *Armée secrète* (Titkos Hadsereg)⁶⁰ feletti fennhatóságért folyamatos küzdelem alakult ki az annak élére kinevezett Delastraint tábornok és egyes mozgalmak vezetői között.⁶¹

⁵³ AN 72 AJ 233. Note de Robert Chambeiron et Pierre Meunier, 1.

⁵⁴ AN 72 AJ 233. Témoignage de Paul Rivière, 5–6.

⁵⁵ AN 72 AJ 233. Texte sur Jean Moulin rédigé par Daniel Cordier, 4.

⁵⁶ AN 72 AJ 233. Témoignage de Paul Rivière, 2.

⁵⁷ Veillon – Wieviorka: *La résistance*. i. m. 93.

⁵⁸ AN 72 AJ 233. Texte sur Jean Moulin rédigé par Daniel Cordier, 5.

⁵⁹ AN 72 AJ 233. Note de Robert Chambeiron et Pierre Meunier, 2.

⁶⁰ AN 72 AJ 36. Note sur l'organisation de l'Armée secrète.

⁶¹ Jean-Louis Crémieux-Brilhac: *La France Libre. De l'appel du 18 Juin à la Libération*. Gallimard, Paris, 2013. 445–454., 534–537., 655–662.

Ugyanakkor az északi zónában 1942 folyamán nem sikerült ilyen látványos eredményeket felmutatni, aminek számos oka volt. Egyrészt a déli zónában elért sikerek szinte kizárólag Moulin tevékenységének voltak köszönhetőek, de ez egyben azt is jelentette, hogy a rendkívül aktív szervező gyakorlatilag az egész évet délen töltötte, így kevésbé tudott a megszállt zóna ellenállási csoportjaival foglalkozni. Másrészt utóbbiak körében még kevésbé volt ismert a Szabad Franciaország, szinte nulláról kellett elkezdeni a kapcsolatépítést, ami számottevő időt vett igénybe. Ennek következtében a fent felvázolt folyamatok lassabban mentek végbe, a valódi eredményekre pedig 1943 tavaszáig kellett várni.⁶²

A BELSŐ ELLENÁLLÁS EGYESÍTÉSE

Bár 1942–1943 fordulóján a franciaországi Ellenállás különböző résztvevői között megkezdődött egyesítési folyamat ígéretes volt, még messze állt attól, hogy az egész országra kiterjedjen és hatékonyan működő hálózatot eredményezzen. Ebből adódóan 1943 első fele sorsfordító jelentőségű volt, ekkor kellett eldölnie annak, hogy folytatódik és kiteljesedik-e a megkezdett munka, aminek következtében az Ellenállás már valóban jelentős tényezőként működhetett közre Franciaország felszabadításában.

A BCRA részéről is komoly erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy az együttműködésbe ez idáig csak lazán bekapcsolódó északi területeken tevékenykedő ellenállási mozgalmakat jobban bevonják. 1943. január–február folyamán a szervezet vezetője, Passy és a műveleti csoport irányítója, Pierre Brossolette is az északi zónába utazott, hogy megteremtse a széleskörű összefogás alapjait.⁶³ Munkájuk alapvetően sikeres volt, számba vették a fontosabb mozgalmakat és hálózatokat, valamint egyeztető tárgyalásokat is folytattak ezekkel,⁶⁴ aminek eredményeként márciusra sikerült az öt legjelentősebb szervezetet – *Organisation civile et militaire*, *Front national*, *Libération-Nord*, *Ceux de la Libération*, *Ceux de la Résistance* – egy ún. Koordinációs Bizottság (*Comité de coordination*) keretein belül egyesíteni.⁶⁵ Bár e szervezetek katonai szárnyainak összevonása nem járt teljes sikerrel (ahogy ez a déli zónában is problémákat okozott), a mozgalmak vezetői elfogadták de Gaulle irányítását, ami nélkülözhetetlen volt az egész országra kiterjedő ellenállási hálózat kiépítéséhez.⁶⁶

1943 első felében jól haladt a korábban egymással párhuzamosan létező szervezetek közötti szinergiák felszámolása, amit jelentős mértékben megkönnyített az a tény, hogy ezek a csoportok többségükben már évek óta léteztek és általában valamilyen kapcsolatban is voltak egymással. A déli zóna 1942. novemberi megszállása azonban ezt a helyzetet is érdemben befolyásolta, mivel olyan új ellenállási mozgalom születését idézte elő, amelynek létezésével korábban nem számoltak. A fegyverszüneti hadsereget a korábbi szabad zóna megszállása után feloszlatták, azonban ezzel új ellenállási mozgalmat is életre hívtak. A korábbi illúzióit elveszítő tisztikar már december folyamán nekilátott egy titkos hadsereg felállításának, amelyet eleinte *Organisation métropolitaine de l'Armée*-nak (Hadsereg Anya-

⁶² Broche – Muracciole (szerk.): *Dictionnaire de la France libre*. i. m. 1029–1030.

⁶³ Sébastien Albertelli: *Les services secrets du général De Gaulle*. Le BCRA, 1940–1944. Perrin, Paris, 2009. 265–267.

⁶⁴ AN 72 AJ 233. Instructions à Rex, 1.

⁶⁵ Notin: 1061 *Compagnons...* i. m. 522–524.

⁶⁶ Jean-Pierre Azéma: *Des résistances à la Résistance*. In: Azéma – Bédarida (szerk.): *La France des années noires...* i. m. 2. kötet. 285–286.

országi Szervezete), majd később *Organisation de Résistance de l'Armée*-nak (Hadsereg Ellenállási Szervezete) nevezték el.⁶⁷ A politikamentességet hirdető ORA jó kapcsolatot épített ki a kommunista ellenállással, amely szívesen látta a de Gaulle-lal szembehelyezkedő hivatásos katonákat a maga oldalán. Ennek a politikai elköteleződésnek az eredményeként a BCRA közeledését is elhárították és kizárólag a Giraud-t támogató angol SOE-vel működtek együtt, amely fegyvereket is szállított számukra. A politikai ellentétek dacára az ORA a franciaországi ellenállás meghatározó elemének számított, mivel a soraihoz csatlakozó 1500 hivatásos katonatisztnek és nagyszámú (60 000 főt meghaladó) katonának köszönhetően a legnagyobb harcértékű mozgalmat állította csatasorba.⁶⁸ Az ORA – de Gaulle-hoz hasonlóan – öngyilkoságnak tekintette az azonnali katonai akciók végrehajtását, így folyamatosan építette fel katonai potenciálját a későbbi nagyszabású hadműveletekben való részvételre, miközben elsősorban hírszerző tevékenységet végzett a szövetségesek és az észak-afrikai francia erők javára.⁶⁹

Ez a gyors és látványos növekedés ugyanakkor komoly logisztikai problémákat is felvetett, mivel a rövid időn belül tömegesen érkező csatlakozók megszervezése, kiképzése, felfegyverzése és ellátása komoly kihívás elé állította a földalatti mozgalom vezetését.⁷⁰ Komoly erőfeszítései ellenére nem tudott hatékony megoldást találni ezen embertömeg teljes körű ellátására, amelynek egyes csoportjai a Vichy-rendszer intézményeinek megtámadásával és megsarcolásával jutottak csak ellátmányhoz vagy pénzhez. Egyes esetekben ez a posta- és bankfiókok kirablását jelentette, máskor pedig az Ellenállás által kiállított utalványokkal fizettek.⁷¹ A legnagyobb problémát azonban egyértelműen a fegyverhiány jelentette, mivel a már korábban létrejött ellenállási csoportok is kevés fegyverrel rendelkeztek, ebből kifolyólag az újonnan érkezők ellátása csupán rendkívül korlátozott mértékben állt módjukban. A kevés és elavult fegyvert Nagy-Britanniából érkező ejtőernyős szállítmányokkal igyekeztek kiegészíteni, azonban a szűkös kapacitások miatt ezek csupán 1944 elejétől érkeztek nagyobb mennyiségben, ráadásul a ledobott fegyverek 25–30%-a elveszett vagy a hatóságok kezébe került. A fenti okokból következően a hegyvidéki területeken gyülekező ellenállók harcértéke 1943-ban még nagyon korlátozott volt, tehát az egyes csoportok által üdvösnek tartott azonnali akciókban bevetésük szóba sem jöhetett.⁷²

A korábbi megosztottság nagyfokú felszámolása, a jobb szervezeti felépítés, a létszám és a fegyverzet növekedése után a franciaországi mozgalmak vezetői elszánták magukat nagyobb szabású akciók végrehajtására is, amelyek alapvetően három tevékenység köré szerveződtek: felderítés, szabotázs, kimenekítés (például az ország felett lelőtt szövetséges pilóták esetében). Az ebből a célból létrehozott hálózatok számos esetben szereztek meg fontos adatokat katonai célpontokról, amelyek ismerete megkönnyítette a szövetségesek számára a partraszállás megtervezését és kivitelezését. A vasúthálózat és az ipari üzemek ellen rendszeresen hajtottak végre szabotázsakciókat az ellenállók, amivel szerény mértékben ugyan, de hozzájárultak a német hadigépezet teljesítményének csökkentéséhez.

⁶⁷ AN 72 AJ 66. Note sur l'ORA, 1.

⁶⁸ Robert Owen Paxton: *L'armée de Vichy. Le corps des officiers français 1940-1944*. Tallandier, Paris, 2004. 433–438.

⁶⁹ AN 72 AJ 66. Note sur l'ORA, 2.

⁷⁰ AN 72 AJ 233. Rapport de Jean Moulin, 3–4.

⁷¹ Notin: *1061 Compagnons...* i. m. 529–530.

⁷² Broche – Caïtucoli – Muracciole: *La France au combat de l'Appel du 18 juin à la victoire*. i. m. 287.

Ugyanakkor a német megszálló hadsereg tagjai ellen indított támadások száma és mértéke nem volt túl jelentős, tehát az ilyen akciókat sokkal inkább kivételnek, semmint általános szabálynak kell tekintenünk. Utóbbiban a hatékony fegyverek hiánya és a hatóságok megtorló akciói is szerepet játszottak,⁷³ ami jól bizonyítja, hogy a franciaországi ellenállási mozgalom 1943-ban még nem állt készen arra, hogy önállóan komolyabb műveleteket hajtson végre a megszálló erők ellen.

1943 első felében Moulin hatalmas erőfeszítéseket tett a különböző ellenálló csoportok közötti ellentétek felszámolása érdekében, amelyek különösen élesek voltak a politikai pártok és a politikamentes földalatti csoportosulások között. A munka meghozta az eredményét, mivel áprilisban már az ellenállási mozgalmak, a szakszervezetek és a pártok képviselői is együttműködtek a Koordinációs Bizottságon belül, miközben az egyes ellenálló vezetők részéről a de Gaulle fennhatóságával kapcsolatos aggályokat is sikerült eloszlatni.⁷⁴ Hosszas egyeztetések után május 27-én került sor az Ellenállás Nemzeti Tanácsának alakuló ülésére Párizsban,⁷⁵ amelyen a következő szervezetek képviselői vettek részt: az északi zóna fent említett ellenállási mozgalmai mellett a déli zónából a *Combat*, a *Franc-Tireur* és a *Libération-Sud*; a politikai pártok közül a Kommunista Párt, a Szocialista Párt, a Radikális Szocialista Párt, a Népi Demokratikus Párt, a Demokratikus Szövetség és a Köztársasági Egyesülés; valamint a *Confédération générale du travail* (Általános Munkaszövetség) és a *Confédération française des travailleurs chrétiens* (Francia Keresztény Dolgozók Szövetsége) szakszervezetek.⁷⁶ A találkozó legfontosabb eredménye de Gaulle egyöntetű elismerése volt a teljes Ellenállás vezetőjeként.⁷⁷

Az egységes Ellenállás létrehozásának logikus módon sikeresebb tevékenységhez kellett volna vezetnie, erre azonban nem került sor a megszálló hatóságok páratlanul sikeres letartóztatás-sorozata miatt, amely komoly csapást mért a földalatti mozgalomra. 1943. június 9-én Párizsban letartóztatták Delestraint tábornokot, a Titkos Hadsereg vezetőjét,⁷⁸ majd 21-én Lyonban Jean Moulin-t és a déli zónában működő ellenálló szervezetek vezetőségének hét tagját.⁷⁹ Ezzel gyakorlatilag lefejezték az Ellenállást, amely egyszerre veszítette el két legfontosabb irányítóját és a lehetséges utódok nagy részét, ami a szervezet tevékenységében jelentős törést okozott 1943 nyarán,⁸⁰ vagyis a remélt egységes és nagyszabású akciók helyett az együttműködés újragondolására került sor. Tehát az egységes és hatékony Ellenállás csupán elméletben valósult meg, a gyakorlatban még sokáig várni kellett rá.

A franciaországi Ellenállás nehezen tért magához az 1943 júniusában elszenvedett érzékeny veszteségekből, mivel a frissen létrehozott egység még nagyon törekeny volt, és a kialakult új helyzetet számos mozgalom vezetője arra kívánta felhasználni, hogy új alapokra helyezze az együttműködést. Mivel hasonlóan karizmatikus vezető nem állt rendelkezésre,⁸¹ a londoni fennhatóságot korábban is vitató mozgalmak kiváló alkalmat láttak az esemé-

⁷³ Wiewiorka: *Histoire de la Résistance 1940-1945*. i. m. 268–271.

⁷⁴ Marcot (szerk.): *Dictionnaire historique de la Résistance*. i. m. 492–493.

⁷⁵ AN 72 AJ 233. Note de Robert Chambeiron et Pierre Meunier, 3.

⁷⁶ AN 72 AJ 233. Texte sur Jean Moulin rédigé par Daniel Cordier, 7.

⁷⁷ Notin: *1061 Compagnons...* i. m. 536.

⁷⁸ AN 72 AJ 47. *Historique de l'Armée secrète*, 7.

⁷⁹ AN 72 AJ 233. Articles du Dauphiné libéré relatifs à une interview de Klaus Barbie par Paul Dreyfus, 4.

⁸⁰ AN 72 AJ 233. Témoignage de Paul Rivière, 6–7.

⁸¹ Wiewiorka: *Histoire de la Résistance 1940-1945*. i. m. 299–301.

nyekben arra, hogy az egységes szervezetet saját irányításuk alá vonják. De Gaulle végül hozzájárult, hogy az Ellenállás Nemzeti Tanácsának vezérkara saját döntései alapján alakítsa újjá az Ellenállás szervezetét, amelyben ezúttal a korábban háttérbe szorított kommunisták is nagy szerepet játszottak. Az 1943 szeptemberében a szervezet vezetőjének kinevezett Emile Bollaert-t⁸² néhány hónappal később szintén elfogták, mint ahogy több átmeneti jelleggel vezetői feladatokkal megbízott ellenállót is, ami jelentősen gyengítette de Gaulle befolyását az Ellenálláson belül.⁸³

Bár az ideálisnak tűnő májusi struktúrát többé már nem lehetett helyreállítani, a BCRA a szövetségesek anyagi támogatásával komoly erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy új és az 1944 folyamán tervezett partraszállás támogatására bevethető szervezeti felépítést jöjjön létre. Ennek jegyében hozták létre a Régiós Katonai Delegáltak rendszerét, amely a korábban kiépített központosított struktúra helyett decentralizált szervezetet állított fel. Franciaország területét önálló katonai régiókra osztották fel, ezek élére kipróbált katonatisztekkel állítottak, akik az ott zajló ellenállási tevékenység koordinálásáért voltak felelősek.⁸⁴ Noha a helyi szervezetek vezetői kezdetben ellenségesen fogadták őket, a rendelkezésükre álló, egyre jelentősebb pénzügyi finanszírozás és hadianyag-szállítási kapacitás fokozatosan felértékelte a szerepüket,⁸⁵ és elfogadtatta a 12 új parancsnokot az ellenállási mozgalmak körében, akik Londonból és Algírból kapták az utasításaikat.⁸⁶

A legmegbízhatóbbnak tartott becslések szerint a fenti átszervezések után 1944 elején hozzávetőlegesen 110 000 ellenálló tevékenykedett Franciaországban, de legfeljebb egynegyedük volt felfegyverezve, ami elsősorban a szövetséges fegyverledobások elégtelenségének következménye volt. Ebben szerepet játszottak katonai (balkáni partraszállás előkészítése) és politikai (a kommunista ellenállókkal szembeni tartózkodás) megfontolások is, melyeket végül d’Astier de La Vigerie-nek sikerült többé-kevésbé eloszlatnia egy Churchill-lel folytatott 1944. januári megbeszélésén.⁸⁷ Ennek következtében ugrásszerűen megnőtt a ledobott fegyverek mennyisége (a háború alatt érkező fegyverzet 80%-a 1944 januárja után érkezett), de még ez sem tette lehetővé az ellenállók nagyszabású nyílt konfrontációját a megszállókkal, mint azt több gyászos kimenetelű akció is bizonyította az év első felében.⁸⁸

A fenti lépések megteremtették a lehetőséget arra, hogy 1943 végén a korábban megosztott földalatti fegyveres erők egyesüljenek a *Forces françaises intérieures* (Belső Francia Erők) kötelékében, amely a Nemzeti Vezérkar (*Etat-Major national*) és a Katonai Akcióbizottság (*Comité militaire d’action*) kettős irányítása alatt működött. Bár a számszerűen jelentős ellenállási mozgalom bevetéséhez nagy reményeket fűztek, és ehhez kapcsolódva számos hadműveleti tervet is kidolgoztak, ezek végül az elégtelen fegyverzet miatt nem valósultak meg. Így a francia Ellenállás a partraszállás megkezdéséig jelentősebb önálló akciót nem hajtott végre. A szövetséges hadművelet megindulása után viszont aktivizálta magát és

⁸² Uo. 4.

⁸³ Notin: 1061 *Compagnons...* i. m. 623.

⁸⁴ AN 72 AJ 237. Note au sujet des délégués militaires.

⁸⁵ AN 72 AJ 237. Directive n° 1 édictée par le Comité militaire zone Nord.

⁸⁶ Albertelli: *Les services secrètes du général De Gaulle...* i. m. 476–484.

⁸⁷ AN 72 AJ 221. Compte rendu d’un entretien entre Emmanuel d’Astier de la Vigerie et Winston Churchill.

⁸⁸ Michèle et Jean-Paul Cointet: *Dictionnaire historique de la France sous l’Occupation*. Tallandier, Paris, 2000. 44.

tevékenyen hozzájárult Franciaország felszabadításához szabotázsakciókkal és a megszálló erők elleni kisebb-nagyobb támadásokkal.⁸⁹ Ezek közül a legjelentősebb és legismertebb a Párizs felszabadításában való aktív közreműködés volt, amely nem valósulhatott meg a szövetséges és szabad francia csapatok segítségével, de mégis a francia Ellenállás egyik legnagyobb fegyverténye volt.⁹⁰

ÖSSZEFOGLALÁS

Az általánosan elterjedt nézetekkel szemben a franciaországi Ellenállás nem játszott meghatározó szerepet a megszállt ország katonai felszabadításában, elsősorban információgyűjtéssel és -továbbítással mégis hozzájárult a szövetséges erők hadműveleteinek sikeréhez. Ugyanakkor a szervezet legnagyobb jelentősége abban állt, hogy létezett s ezzel jelezte, hogy a francia nép – vagy annak legalábbis egy aktív kisebbsége de Gaulle tábornok Szabad Francia Erőivel együtt – elkötelezte magát a tengelyhatalmak elleni harc mellett.

Egyrészt ez tette ugyanis lehetővé, hogy a felszabadított ország a győztesek között foglalhasson helyet a háború végén, és így Franciaország – bár nagyhatalmi státuszát elvesztette – a középhatalmak között stabil pozíciót vívhatott ki magának. Másrészt a különböző mozgalmak által kidolgozott politikai, társadalmi és gazdasági programok képeztek az alapját a háború után létrejövő, új utakon járó Franciaországnak, amelyet többek között olyan újítások fémjeltek, mint a női választójog vagy a társadalombiztosítás.

Bibliográfia

Levéltári források

Archives nationales:

- 72 AJ Comité d'histoire de la Seconde Guerre mondiale.
- 36. Armée secrète.
- 42. Ceux de la Résistance (CDLR).
- 44. Cohors-Asturies.
- 46. Mouvement Combat.
- 47. Combat V.
- 49. Confrérie Notre-Dame.
- 50. Défense de la France.
- 55. Mouvement Franc-Tireur.
- 60. Libération-Sud.
- 66. Musée de l'Homme, Organisation de Résistance de l'Armée (ORA).
- 67. Organisation civile et militaire (OCM).
- 69. Parti communiste.
- 71. Réseau phalanx.
- 221. Documents sur la France libre.
- 233. Représentation du général De Gaulle en France – Jean Moulin.
- 237. Délégation militaire.

⁸⁹ François Broche: *L'Armée française sous l'Occupation. La métamorphose*. Presses de la Cité, Paris, 2002. 559–561.

⁹⁰ Broche – Caïtucoli – Muracciole: *La France au combat de l'Appel du 18 juin à la victoire*. i. m. 571–577.

Szakirodalom

- Albertelli, Sébastien: Les services secrètes du général De Gaulle. Le BCRA, 1940–1944. Perrin, Paris, 2009.
- Azéma, Jean-Pierre: Des résistances à la Résistance in Azéma, Jean-Pierre – Bédarida, François (szerk.): La France des années noires. 2. kötet: De l'occupation à la Libération. Éditions du Seuil, Paris, 2000. 275-308.
- Azéma, Jean-Pierre, Wieviorka, Olivier: Vichy, 1940-44. Perrin, Paris, 2004.
- Broche, François: L'Armée française sous l'Occupation. La métamorphose. Presses de la Cité, Paris, 2002.
- Broche, François – Caïtucoli, Georges – Muracciole, Jean-François: La France au combat de l'Appel du 18 juin à la victoire. Perrin, Paris, 2007.
- Broche, François – Muracciole, Jean-François (szerk.): Dictionnaire de la France libre. Robert Laffont, Paris, 2010.
- Cointet, Jean-Paul: Histoire de Vichy. Plon, Paris, 1996.
- Cointet, Michèle et Jean-Paul: Dictionnaire historique de la France sous l'Occupation. Tallandier, Paris, 2000.
- Crémieux-Brilhac, Jean-Louis: La France Libre. De l'appel du 18 Juin à la Libération. Gallimard, Paris, 2013.
- Crowdy, Terry: The French Resistance Fighter. France's Secret Army. Osprey Publishing Ltd, Oxford, 2007.
- Roger Faligot – Jean Guisnel – Rémi Kauffer: Histoire politique des services secrets français. De la Seconde Guerre mondiale à nos jours. La Découverte, Paris, 2013.
- Faure, Claude: Aux Services de la République du BCRA à la DGSE. Fayard, Paris, 2004.
- Jackson, Julian: La France sous l'Occupation. 1940-1944. Flammarion, Paris, 2004.
- Kedward, H. Roderick: STO et maquis in Azéma, Jean-Pierre – Bédarida, François (szerk.): La France des années noires. 2. kötet: De l'occupation à la Libération Éditions du Seuil, Paris, 2000. 309-332.
- Marcot, François (szerk.): Dictionnaire historique de la Résistance. Robert Laffont, Paris, 2006.
- Montagnon, Pierre: La France dans la guerre de 39-45. Pygmalion, Paris, 2009.
- Muracciole, Jean-François: La France pendant la Seconde Guerre mondiale. Librairie Générale Française, Paris, 2002.
- Notin, Jean-Christophe: 1061 Compagnons. Histoire des Compagnons de la Libération. Perrin, Paris, 2000.
- Paxton, Robert Owen: L'armée de Vichy. Le corps des officiers français 1940-1944. Tallandier, Paris, 2004.
- Peschanski, Denis: Les avatars du communisme français de 1939 à 1941 in Azéma, Jean-Pierre – Bédarida, François (szerk.): La France des années noires. 1. kötet: De la défaite à Vichy. Éditions du Seuil, Paris, 2000. 441-451.
- Veillon, Dominique: Les réseaux de Résistance in Azéma, Jean-Pierre – Bédarida, François (szerk.): La France des années noires. 1. kötet: De la défaite à Vichy. Éditions du Seuil, Paris, 2000. 407-439.
- Wieviorka, Olivier: Histoire de la Résistance 1940-1945. Perrin, Paris, 2013.